

KIÁLTOÓ SZÓ

SZERKESZTI: LÁSZLÓ DEZSŐ

T A R T A L O M :

**Dr. Tavasz Sándor: Keresztyén egység. —
Dr. Gönczy Lajos: A mi istentiszteletünk. —
Dr. Nagy Géza: Egyházi pacifizmus. — Pálffy
Károly: A népi életforma válsága. — „Egyhá-
zunk munkája“. L. D.: Szabályrendelet a ref.
egyházba áttérők felvételéről; A kántortani-
tók fizetésének rendezése. — Irodalom.**

XVII. ÉVFOLYAM. 1943. JÚLIUS.

Egyházunk Munkája

Szabályrendelet a református egyházba áttérők felvételéről.

A magyarországi református egyház zsinati tanácsának folyó évi május hó 22-én tartott ülése az egész országra nézve szabályozta azokat a módokat, amelyeknek figyelembe tartásával kell a református egyházba áttérőket az egyház hível közé fölvenni.

Ez a szabályrendelet végre egységes és mindenkire kötelező rendet teremt az áttérők felvételére vonatkozóan.

Az áttérni kívánó jelentkezését a szabályrendelet szerint senki más nem veheti tudomásul, csakis a lakóhelye szerint illetékes lelképásztor. Ő viszont köteles az áttérési szándékot a legközelebbi presbitéri (egyházrész) gyűlésen, de legkésőbb harminc napon belül bejelenteni. Szükség esetén ebből a célból külön presbitéri gyűlést is kell tartani. A negyvennél több tagból álló presbitérium, vagy egyházrész tanács az áttérési ügyek elbírálására szűkebb bizottságot alkothat. A presbitériumnak joga van a jelentkező befogadását elutasítani. Az elutasítás mindig titkos szavazással történik.

Azokat, akiknek jelentkezését a presbitérium elfogadja, oktatásban kell részesíteni. Az oktatás időtartama a más keresztyén egyházból áttérőknél hat hónapon keresztül heti egy óra, a nem keresztyén egyházból áttérőknél pedig tizenkét hónapon keresztül heti egy óra. Az egy időben áttérőket csoportosan lehet tanítani. Ha az áttérő már áttérése előtt részt vett az egyház istentiszteletein, bibliaóráin és ismeri egyházunk hitelveit, indokolt esetben a presbitérium felére rövidítheti a tanulási időt. Az előkészítő órát hitelveink, káténk elsajátítására, a biblia, énekeskönyv és egyházunk történetének megismertetésére kell fordítani. Ha az áttérni akaró más gyülekezetbe költözik, a tanítást megkezdett lelkész az áttérni szándékozót az illetékes lelkész figyelmébe ajánlja. A tanítás befejezése után a presbitérium előtt vizsga következik. Enélkül keresztelezésre és konfirmációra senki sem bocsátható.

Ünnepélyes felvételre nem bocsátható az olyan áttérő, aki egyházfegyelmi eljárást maga után vonó erkölcsi fogyatkozásban leledzik (pl. vadházasság), amíg azt meg nem szünteti.

Az egyházunkba való ünnepélyes felvételnek akár keresztelezés, akár konfirmáció útján történik, minden esetben a templomban a gyülekezet nyilvánossága előtt kell történnie. Ha az áttérőt annak idején nem a Szentháromság egy igaz Isten nevében keresztelték meg, a keresztelest az Istentiszteleti Rendtartás szerint meg kell ismételni.

Az áttérő csakis az ünnepélyes felvétel pillanatától tekinthető teljes jogú és kötelezettségű egyháztagnak. Ezt a körülményt a presbitérium legközelebbi ülésén meg kell állapítani és jegyzőkönyvbe kell venni. A szabályrendelet részletesen intézkedik az áttérők anyakönyvvezése felől. Áttérési bizonyítványt csak az ünnepélyes felvétel után szabad az áttérőnek kiadni. Külön-

leges esetben a püspöknek az esperes meghallgatása után kiadott engedélye alapján korábban is kiadható az áttérési bizonyítvány.

Végül szabályrendelet intézkedik az áttérő gyermekei körül teendőkről.

Ez a nagyjelentőségű szabályrendelet folyó évi július elsején hatályba lépett.

A református egyházi munka és hitvallásos öntudatosodás szempontjából ezt a szabályrendeletet igen jelentősnek és minden tekintetben megfelelőnek tartjuk. Végre az egész egyház egységes eljárást gyakorolhat és az egyház maga dönt afelől, hogy kit vesz fel tagjai közé a jelentkezettek közül. A szabályrendelet nemcsak meg kívánja hitvallásaink ismeretét új tagjaitól, hanem mint igazi hitvalló egyház, presbitériumának hatalmat ad arra, hogy azokat, akiket hitvallási és erkölcsi szempontból kifogásolhatóknak ítél, visszaszutasítsa az egyházba való belépéstől. Különösen fontos a szabályrendeletnek az a rendelkezése, amely szerint meg kell ismételni azoknak a keresztelest, akiket nem a Szentháromság egy igaz Isten nevében kereszteltek. Erre a rendelkezésre valószínűleg azért volt szükség, mivel az utóbbi időben egyes unitárius lelkészek csupán az egy Isten és nem a Szentháromság nevében eszközölték a keresztelest.

A szabályrendeletnek fogyatékosága, hogy nem tartalmaz külön intézkedést arra nézve, hogy miképpen kell visszavenni a református egyházba azokat, akik már egyszer tagjai voltak az egyháznak, de abból kiléptek és most ismét reformátusok szeretnének lenni. Ez az eset az erdélyi gyakorlatban sűrűn előfordul. Mi ilyenkor az ekkleziakövetés eljárását szoktuk alkalmazni. A Romániából visszatért területeken még mindig a román törvény szerint történik az egyik vallásból a másikba való áttérés. Nem ártott volna e helyzetnek megfelelően módosítani a szabályrendelet megfelelő pontjait, mivel ez a gyakorlat különbözik az ország többi részében érvényesőtől.

A kántortanítók fizetésének rendezése

A közelmúltban a kormány végre rendezte a kántortanítók fizetésének ügyét. Az eddigi gyakorlat szerint ugyanis a tanító javadalmazásába beszámították a külön kántori munkáért élvezett jövedelmet is, vagyis a kántori munkát végzett tanító ugyanannyi fizetést kapott, mint az, aki ezt a terhes szolgálatot nem végezte. Az utóbbi évek parlamenti költségvetési vitájában állandóan napirenden volt ez igazságtalan állapot megszüntetésének követelése és ígérete. A kultuszminiszter végül is egy rendelettel közklvánatra oldotta meg ezt a kérdést.

A rendelet szerint a tanítói javadalomba nem számítható bele a kántori munkáért járó jövedelem, ahol pedig nincs külön feltüntetve, hogy a kántortanítói javadalomból mennyi esik a kántori és mennyi a tanítói munkára, ott e közös jövedelem felét nem kell a tanítói javadalomba beleszámítani. Így most már a kántori szolgálatot is végző tanítók kántori munkájukért külön díjat fognak élvezni.

L. D.

KIÁLTÓ SZÓ

SZERKESZTŐSÉG: KOLOZSVÁR, FARKAS U. 21. KIADÓHIVATAL: HITLER-TÉR. (REF. THEOLOGIA.)
Kéziratok a szerkesztőség, előfizetések a kiadóhivatal címére küldendők. — Előfizetési díja egész évre 6 P, félévre 3 Pengő

XVII. ÉVFOLYAM

1943. JÚLIUS

7. SZÁM.

Keresztyén egység.

Kétségtelen, hogy nanyon liszteletreméltók az indokok, amelyek a keresztyén egység kérdését napirendre tűzték. Nagy vigasztalás és öröm mindig a keresztyén ember számára, valahányszor felébred a vágy: eggyé lenni a Krisztus nevében.

Az indokok azonban nagyon különbözők és különböző értékűek. Ma különösen a válságos idők sürgetik az összefogást, — hangzik az első indok — hogy az istenellenes erőkkal szemben nagyobb legyen az emberi ellenállás. Ezért kell kiküszöbölni minden felekezeti ellentét által előidézett harcot. Egy másik igen liszteletreméltó indok a nemzeti egység nagy érdeke, amelyet nemcsak az ellentétek kiküszöbölésével, hanem a keresztyén egyházak közötti egység bitosításával is, szolgálni kell. Ethikai okokból kell keresni a békességes együttműködést, hogy ne szegénysük tovább a keresztyén szeretet elvét, — hangzik tovább a figyelmeztetés, — és főképpen, ne rontsuk az ellenségeskedéssel és gyűlölködéssel a keresztyén hit hitelét.

Hiába keressük azonban a keresztyén egység útját, ha nincs meg már előbb a keresztyén egység. Az egységet kimódolni nem lehet, annál kevésbbé, mert, ahol a türelmetlenség és ellenségeskedés jelentkezik, ott nemcsak az egység nem lehetséges, de ott egyáltalában keresztyénség sincs, bármennyire ágál is a kenetes kegyes modor és bármilyen édeskésen csöpgönek is a szavak.

Mi, református keresztyének, hitvallásaink alapján, valljuk, hogy **a keresztyén egység készen van**, nem kitalálni kell, hanem fel kell találni. A mi atyáink ebben egységben éltek. A II. Helvét Hitvallást aláíró egyházak lelkipásztorai egyetemesen, minden hívő előtt bizonyosságot tesznek arról, hogy ők **„a Krisztus igazi és ősi egyházának egységében megmaradtak”**. Ennélfogva kijelentik, hogy nekik semmi közük sincs semmiféle **felekezeti teskedéshez** vagy **eretnekséghez**. Közelebből is megállapítják, hogy főképpen pedig az

apostoli **ősegyházzal** mindenben egyetértenek. Tekintettel azonban arra, hogy minden tapasztalatilag adott egyházhoz sokféle fogyatkozás tapad, ennélfogva nyilván kijelentik, hogy **„azoknak, akik az Isten beszédéből jobbakra tanítanának, köszönet kifejezésével engedünk az Úrnak...”**

Mindezeknek a tanításoknak és az ezekben kifejezett magatartásnak pedig a feltétele az a hit, amelyet Hitvallásunk a XVII. írásában fejez ki, mondván, „...necessario consequitur, unam duntaxat esse Ecclesiam.” Azaz „szükségképpen következik, hogy **csakis egy az egyház**”. Ez az egy egyház az ígihirdetés, a szentségek kiszolgáltatásával, tehát a hitvallás által terjed be ebbe a világba, tehát ezek által a tevékenységek által válik a láthatatlan láthatóvá.

Ha csak egy az egyház, akkor minden kiválasztott hívő **ugyanarra az egy életalapra van helyezve: a próféták és az apostolok alapkövére** (Eféz. 2 : 20). Ez az egyház az **apostoli** egyház. De nem azért apostoli, mert a teljhatalmat az apostoloktól nyerte, hiszen az apostolok is beletartoznak ugyanabba az egy egyházba, hanem a helyesen értelmezett **apostoli successiónál** fogva.

Kérdés, hogyan kell értelmeznünk helyesen az apostoli successiót? A successio helyes értelmezése érdekében különbséget kell tennünk, a régi református dogmatika tanítása szerint, — **a successio localis et personalis és a successio doctrinalis** között. A helyhez és személyhez kötött successiót már csak ama fenti indoknál fogva sem vallhatjuk — minden egyéb vitás tanítástól eltekintve, — mert hiszen az apostolok maguk is beletartoznak az egy egyházba, tehát mint az egyház alkotó tagjai, nem lehetnek a successio mértékadói. Így a successiónak egyetlen helyes értelme csak a successio doctrinalis lehet, vagyis az apostoli tudomány, az a tanítás, amelyről az apostolok bizonyosságot

tettek, amelynek igazságáról nem az apostolok kezkeskednek, hanem a Szentlélek, aki által az apostolok bizonyosságot tettek s aki bizonyosságot tesz számunkra ma is ugyanarról az igazságról. Ugyanaz a Szentlélek tesz bizonyosságot ugyanarról az igazságról az apostolok által mibennünk és a mi számunkra. **Ez az az apostoli utódlás, amelynek folytonossága biztosítja minden időben az egyház egységét.**

A meglévő és örökké fennálló egységet kell minden egyháznak és minden hívőnek megvalósítani, és pedig egészen különös módon, különös és egyes esetekben. Ennek a szabályait sem kell nekünk kimódolnunk, mert készen találjuk a Római levél 12:9–21. verseiben, olyan pontosan és olyan határozottan, hogy azokhoz és gyakorlásukhoz nincs szükségünk semmiféle emberi eligazításra. Itt is a Szentlélek Isten az, aki ezeknek a szabályoknak belső erőt és hevet ad és adja ugyanazt azoknak, akik hittel fogadják.

Az egyházat Krisztus nem tanításaival alapította, hanem vérével szerette. Az egyház nem egy múltbeli esemény által jött létre, hanem Istennek kiválasztó és megváltó tette által. **Az egyház tehát nem bizonyos tagok organizációja, hanem a Krisztus organizmusa.** amelynek tagjai azok, akiket Isten Krisztusban kiválasztott és megváltott. Az egyház tehát a **Krisztus teste** (Efész. 1:23), egyben Krisztus az egyház egyedüli feje (Efész. 2:22).

A **egyház mindent megelőző feltétel, amely éppen ezért csak egy lehet.** Minden földi egyház csak eme láthatatlan egyháznak a feltétele alatt él s mindenik földi egyház csak annyiban egyház, amennyiben résztvesz annak életében, engedelmesen elfogadja annak ítéletét. Amelyik egyház vakmerően azonosítja magát az egy, szent, egyetemes, tehát apostoli egyházzal, tehát azzal az ígérennyel lép fel, hogy az ő földi alakjában már megvalósult, készen van az apostoli egyház, az az egyház a kizárólagosságot és a türelmetlenséget teszi elvé s ezzel eleve elzárja az útját annak, hogy más földi keresztyén egyházakkal együttműködjék. Az egyház egységének a feltétele tehát az egy, szent, egyetemes, vagy közönséges Anyaszent-egyház hite.

Erről az egyházzal vallja tovább az apostoli Hitvallás, hogy ez a **„szentek egyessége”**. Nem elég tehát hinni a láthatatlan Anyaszent-egyházban, hanem hinnünk kell azt, mint a „szentek egyességét”. Ha a láthatatlan Anyaszent-egyház örök objektív feltétele minden látható földi egyháznak, akkor a „szentek egyessége” az egyes alkotó hívő tagoknak az egymáshoz való viszonyát határozza meg. A Heidelbergi Káté az 55. kérdése „Mit értesz a szentek egyességén?” — „Először azt, hogy a hívők egyenként és együttesen, mind az Úr Krisztus-

ban s minden ő javaiban és ajándékaiban részesek. Másodszor, hogy mindenki kötelességének kell ismerje, hogy ajándékaival a többi tagok javára és üdvösségére készséggel és örömmel szolgáljon.” — Eszerint „szent” mindenki, aki szuverén Isten tulajdonának vallja magát. Az ember „szentsége” az Istenhez való tartozandóságában van. A „szentség” tehát nem az ember tulajdonsága, hanem az Isten tulajdona s az ember „szentsége” csak ebben a teljes engedelmes kiszolgáltatottságában rejlik. A „szentséget” nem az ember vívja ki magának, hanem Isten ajándékozza azt az ő mindenkori kegyelmével. És végül a „szentség” a Jézus Krisztusban gyökeröző és abból táplálkozó életminőség. A „szentség” azonban nem egy télen állapot, hanem cselekvő készség, amelynél fogva azokat a jótevémenyeket, amelyekkel Isten a szenteket megáldotta, egymással kölcsönösen közlik. Kálvin szerint: „Ha az emberek meg vannak győződve, hogy Isten nekik mindannyiuknak közös atyjuk és Krisztus a közös fejük, lehetetlen, hogy testvéri szeretettel ne egyesüljenek s javaikat egymással kölcsönösen meg ne osszák.” Így lesz a keresztyén egység hite keresztyén erkölcsi kötelezettséggé s válik az egész keresztyén életfolytatást meghatározó hatalommá, de erővé is. Aki vallja tehát a keresztyén egység hitét, annak vállalnia is kell az érte való folytonos cselekvést, a felelősségteljes és hűséges szolgálatot. De nemcsak az egészért álltaiban, hanem minden egyes tagért, hogy az apostoloknak és prófétáknak alapkövén, valamint a Jézus Krisztuson, mint szegelytköven, együtt épüljünk, szép renddel rakattatván, nevedeljünk szent templommal az Űrban, az Isten hajlékává a Lélekek által (Efész. 2:21–22).

Dr. TAVASZY SÁNDOR.

Tanuld meg, hogy a keresztyénség nem valami pompás biztosítási rendszer, hanem lelki irány, az akarat felelőssége, személyes munka testvérek megmentésére.

Győri Elemér.

Terjessze a REFORMÁTUS ÉLET-et, a városi gyülekezetek és a magyar református intelligencia heti lapját.

Kérjen mutatványszámot a Budapest, IX. Kálvin-tér 8. szám alatti kiadóhivataltól. Előf. díj évi 10 P.

A mi istentiszteletünk.

Mielőtt rátérnénk témánkra, két rövid, de az egész előadásomra* nézve alapvető megjegyzést bocsátok előre: 1. nem általában az istentiszteletéről, hanem a református istentiszteletéről, a mi istentiszteletünkéről fogok beszélni, és 2. előadásom minden vonatkozásban egyházunk urának, a Jézus Krisztusnak mértéke alatt akar állani, úgy, amint Krisztus magát a Szentírásban kijelentette.

Előadásom három részre oszlik. Fogok szólni: először istentiszteletünk mivoltáról, azután alapvető sajátosságairól, végül külsőségeiről.

I.

Az első kérdésünk tehát így hangzik: mi az istentisztelet?

A Szentírás tanítása szerint az igaz istentisztelet az *Isten akarata szerinti élet a maga egészében*. Isten az egész világot és benne az embert is arra teremtette, hogy mindenestől, egész életével az Ő dicsőségét szolgálja, s eként az egész élet egy szakadatlan istentisztelet legyen. Jézus a maga földi életében erre adott örök időkre szóló példát. Mi azonban erre a bűn miatt, amely elszakított Istentől, képtelenek vagyunk, mert csak Istennel és az Ő akaratával való tökéletes egységben lehet az egész élet szakadatlan istentisztelet. A mi életünk nem tisztelete, hanem gyalázása, megtagadása Istennek. Amíg e földön élünk, így is lesz. Majd a mennyben, amikor megszabadulunk a bűn hatalmából, a mi életünk is azzá lesz, amivé teremtett: szakadatlan istentiszteletté. Ezért nincs a mennyi Jeruzsálemben külön templom. (Jel. 21:22.)

Amíg e földön élünk, éppen ezért szükség van sajátos alkalmakra, amelyek kiváltképpen arra rendeltettek, hogy bennök és általuk, ha csak időlegesen is, helyre álljon az Istennel való ama közösségünk, melyet a bűn megromlott és hogy ezekből az alkalmakból megszentelő erő áradjon ki életünk egészére. Ezeket az ünnepi, szent alkalmakat, amelyek valójában nem mások, mint az igazi keresztyén élet kultikus kiábrázolásai, nevezzük istentiszteletnek.

Mi ennek az istentiszteletnek a lényege? *Isten és az ember közvetlen, személyes, valóságos találkozása*. Az istentiszteletben azt hiszem, remélem és várom, hogy a világteremtő és fenntartó szent Istennel olyan *közvetlenül* állhatok szemben, mint mikor két ember szemtől szembe találkozik és beszél egymással: én kérdezhetek és Isten felel, Isten megszólít és én hallgatom. És egészen *személyes* ez a találkozásom. Ha egy egész gyülekezettel együtt

állok Isten elé, mégis úgy találkozhatom Vele, úgy szólhatok Hozzá és Ő úgy felel nekem, mintha egyesegyedül én lennék ott az Ő szent-séges színe előtt. És éppen ez a tény tesz engem bizonyossá, hogy ez a találkozás nem öncsalás, hanem *valóságos* találkozás, mert így csak Isten tud találkozni, Isten, aki egyszerre tudja meghallani milliók imáját, egyszerre tudja számoltartani milliók szükségait és milliók, meg százmilliók kérdésére egyszerre, egy felelettel úgy tud válaszolni, hogy mindenkinek külön-külön a maga szükségai szerint szól az a felelet.

Egy ilyen találkozásnak az alapvető feltétele *Istennek valóságos jelenléte*. Hangsúlyozottan ki kell emelnem, hogy mi reformátusok azt hisszük, reméljük és várjuk, hogy istentiszteletünkben Isten ilyen valóságosan van jelen. „Az Isten lélek” — tanítja Jézus, ennél fogva Istennek nem materiális, kezünkkel megfogható jelenléte gondolunk, hanem spirituális, lelki jelenléte. Az a meggyőződésünk, hogy ez a lélekben, a Szentlélekben való jelenlét az igazi és valóságos jelenlét, éppen azért, mert nincs időhöz, helyhez, érzékeléshez, tehát e véges világ feltételeihez kötve. Ez egy olyan csodálatos és bensőséges jelenlét, hogy az egész istentiszteletet, annak minden részét áthatja. Nemcsak az igehirdetésben, nemcsak az úrvacsorában, hanem az imádságban, éneklésben is a Szentlélek belső bizonyoságtételével erősíti meg, hogy Isten valóságosan jelen van. Nemcsak egy helyen: az úrasztalán, vagy a szószéken, hanem minden egyes hívőnek a szívében. Úgy, hogy Isten jelenlétéről semmi külső bizonyosság nem kell, hogy tanuskodjék.

Hogyan lehetséges egy ilyen találkozás Istennel? Nekem bűnös embernek nincs semmi módom arra, hogy ezt a találkozást valami módon létrehozhasam. Köztem és Isten között egy olyan szakadék van a bűn miatt, melyet én, az ember, semmiképpen áthidalni nem tudok. Csak Isten lépheti át ezt a szakadékot, hajolhat le hozzám elérhetetlen magasságából. Ennél fogva az, hogy a bűnös ember a szent Istennel találkozhat, mindig Istennek a tette, mindig csoda. *Ez a lehetőség a csodatevő Istennek a legmegfoghatatlanabb csodája: úgy hívják, Jézus Krisztus*. Jézus Krisztusban, az Isten-emberben hajolt le hozzánk, lett a mi számunkra megközelíthető a szent Isten. Mert Jézus Krisztus egyszeri és tökéletes áldozatával elvette a bűn áthághatatlan akadályát. „Senki sem mehet az Atyához, hanem ha én álтам” — mondja Jézus. Ebben az a boldogító ígért is foglaltatik, hogy Jézus által pedig mindenki. Egy felétel mellett: a hit által. Mert, bár Jézus Krisztus mindnyájunkért jött és mindnyájunkért meghalt, az általa hozott üdvösség nem mindenkié, hanem csak

* A Hitvalló Keresztyénség c. előadásorozatban elhangzott előadás.

vétséget követne el az, aki pl. Karácsonykor nem az ú. n. karácsonyi énekek közül énekel. Az imádságok és a prédikáció tartalma pedig egészen az igehirdetőtől függ. Az ünnepi alkalmakat kivéve, hozzávetőlegesen sem tudhatja a gyülekezet előre, hogy miért fog a lekipásztor hálát adni és miért fog könyörögni és miről fog beszélni: a születésről vagy a halálról, a békéről vagy a háborúról, a mennyről vagy a poklóról.

Ez azonban csak a látszat. A mi istentiszteletünknek is meg van a maga kötöttsége. *A mi istentiszteletünknek a szerzője Isten, ennél fogva úgy tartalmában, mint formájában Isten határozza meg.* Ez magyarázza azt a makacsságot, vagy ha úgy tetszik, vasalaposságot, mellyel egyházunk mindig ellenállott minden olyan kívánságnak, mely a mi istentiszteletünket a kor kívánalma, vagy a tetszetőség szempontja alatt akarta reformálni. Amikor a mi istentiszteletünkről van szó, mi sohasem azt kérdezzük: hogyan tetszene inkább az embereknek?, hogy lenne művészibb?, hogy lenne változatosabb? Mert a liturgiareformok tanúsága szerint ha ez után kérdezősködnénk, akkor egész bizonyosan igyekeznénk a miséhez alkalmazkodni, amely a maga egész felépítettségében egy olyan mestermű, melynél tökéletesebbet alig lehet elképzelni és amely az emberek nagy többségének jobban tetszik, mint a mi istentiszteletünk a maga egyszerű, sőt szegényes formájával. Mi mindig azt kérdezzük: hogyan felel meg jobban Isten akaratának, amelyet Jézus Krisztusban, a Szentírásban adott tudtul nekünk? Ez egészen természetes is, ha meggondoljuk, hogy Istennel, a királyok Királyával való találkozás csak úgy, azon módon, azok között a formák között mehet végbe, amint Ő akarja, amint Ő megengedi. Mivel Isten a maga akaratát a Bibliában adta tudtul, ennél fogva a mi istentiszteletünk minden ízében bibliai, a Biblia által meghatározott.

Ez a Szentírás által való meghatározottság vonatkozik első sorban *istentiszteletünk tartalmára*. Ez a meghatározottság sokkal szorosabb, mint ahogy a felületes szemlélő el is tudja képzelni. Az Úr Jézus rendelése folytán istentiszteletünk középpontjába az igehirdetés és a két sákramentom, a keresztség és az úrvacsora került. Istentiszteletünk egészében ehhez a központhoz kell, hogy igazodjék, mert az Ige nem tűr meg semmi idegent. A sákramentumos istentiszteleteknél egészen világos ez. Úgy a keresztléti istentiszteletben, mint az úrvacsorában úgy a beszéd, mint az imádságok és énekek a központban álló sákramentomra néznek, azáltal vannak meghatározva. Nem ilyen világos a helyzet a prédikációs istentiszteletnél, ahol az a látszat, mintha a lekipásztor a maga semmi által nem korlátozott tetszése szerint választaná meg prédikációja témáját és hatá-

rozná meg ez által az egész istentiszteletet. Ez azonban csak a látszat. A valóságban egészen más a helyzet. Mindjárt világossá lesz előttünk, ha meggondoljuk, hogy az igehirdető nem szabadon, hanem a Szentírás egy darabjához, a textushoz való kötöttségében beszél. A prédikáció nem lehet más, mint annak a textusnak a hűséges, a Szentírás értelmének megfelelő magyarázata. Ahhoz a lekipásztor lényegében nem tehet semmit. Amit hozzátesz, az csak arra való, hogy azt a bibliai lókust a saját bizonyágtételével megvilágítsa és megerősítse. Az igehirdetőnek az a kötelessége, hogy a Biblia régi igéjét a mai ember számára érthetővé tegye. Adjon neki olyan formát, hogy a mai ember előtt legyen világossá, mit akar üzeni abban az Igében Isten. Tegye a régi Igét itt és most szólóvá. A prédikáció nem más, nem szabad, hogy más legyen, mint az Igének egy mai formája.

Ehhez a központban levő Igéhez kell hogy alkalmazkodjék az egész istentisztelet: minden imádság és minden ének. Emberileg nézve látszhatik úgy, mintha a mi istentiszteletünk tartalmilag nagyon ki volna szolgáltatva az igehirdetőnek. Nem szabad azonban felednünk, hogy istentiszteletünk ura Isten, a Szentháromság-Isten, akinek van módja és hatalma arra, hogy az igehirdető gondolatait irányítsa. Bizonyosak lehetünk affelől, hogy bár a lekipásztor az, aki vasárnapról-vasárnapra prédikációja textusát kiválasztja és a lekipásztor az, aki ennek a textusnak alapján elkészíti a prédikációt: nem történik mindez Isten tudta és akara nélkül. Isten az ő Szentlelkének titkos erejével ott munkál minden prédikáció születésénél.

Hasonlóképpen *meghatározza az Írás istentiszteletünk formáját is*. A Biblia ugyan nem szertartási könyv, ennél fogva nem írja elő aprólékosan istentiszteletünk rendjét. De mégis meghatározza az istentisztelet formáját nemcsak egészében, hanem részleteiben is. Először is maga Krisztus adta a vizet a keresztség, a kenyeret és bort az úrvacsora, az élőszót az igehirdetés számára. Ezek a Krisztustól adott jegyek érinthetetlenek, ezeken változtatni nem lehet. Azt is bátran állíthatjuk, hogy szigorúan megszabja az Írás, milyen alkotó részekből épüljön fel istentiszteletünk és ezek az alkotó részek milyen kapcsolatban álljanak egymással. Egyfelől azzal, hogy félreérthetetlen világossággal tudunkra adja, kicsoda az Isten, mit kíván az Isten, és ezáltal azt is megmutatja, milyen legyen a mód, ahogyan Hozzá közeledni, Vele találkozni lehet. Másfelől azzal, hogy az első keresztyének istentiszteletének elég részletes leírását találhatjuk az Írásban. De még ezen túlmenően is meghatározza istentiszteletünk formáját az Írás. Az, hogy kezünket az imára összekulcsoljuk, az áldásra felemeljük, hogy szószerket, úrasztalát, palástot használunk, mind

bibliai eredetű. Mint ahogy nálunk azért nincs oltár, tömjénezés, gyertya, körmenet, áldozás, mert az Írás szerint Krisztus egyszeri, tökéletes áldozata eltörölte a ceremóniákat.

A református istentiszteletnek eme bibliai-isteni meghatározottságából következik, hogy *a mi istentiszteletünk nincs a mi hatalmunkban*. Sem az egyes hívő, sem a lekipásztor, sőt még az egyház sem változtathat azon a maga tetszése szerint. Az igehirdetés és a szákrámentumok helyére nem kerülhetnek más cselekmények, bármennyire is elavultaknak és idejét multaknak is tekintse azokat a világ. És a mi istentiszteletünkben, amely a mi Urunknak ama kijelentésére támaszkodva: „az Isten lélek és akik Őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják“, csak éppen annyi külsőséget, formaságot tűr meg, amennyi nélkülözhetetlen, fényes papi ruhák, látványos körmenetek soha helyet nem foglalhatnak, bármennyire is akarná azt a hívők serege, mert létének gyökerében kezdené ki az anyaszent-egyházunkat.

Azok a különbségek, amelyek a református istentiszteleti rendtartások között fennállanak, azok a kisebb változtatások, amelyek meg gondolatlanból vagy hanyagságból istentiszteleti rendünkön itt vagy ott végbemehettek, soha sem érinthették istentiszteletünknek Istentől rendelt lényeges tartalmát és formáját. Ezek csak az *emberi rendelkezésen nyugvó részletekre vonatkoztak*. Például hány ének legyen egy istentiszteleten, azokat állva vagy ülve énekeljük, énekkel vagy fohással kezdjük, énekkel vagy áldással végezzük, a lekipásztor vezesse a szöszékből az egész istentiszteletet vagy ne? Ezeket mind változtathat az egyház, ha az istentiszteletnek a nyugodt menete vagy más egyházi érdek úgy kívánja. De az istentiszteletnek többi, az Írás rendelkezésén nyugvó részén csak akkor változtathat, de akkor köteles változtatni az egyház, ha meggyőződött arról, hogy a jelenlegi valami tekintetben az Írás parancsolatával nem egyezik. Mert a mi istentiszteletünk megítélésénél az irányadó, amitől soha semmi körülmények között eltérni nem lehet: a Szentírásnak az útmutatása. Ezen az alapon állíthatjuk: *a mi istentiszteletünk úgy tartalmában, mint formájában nem emberi, hanem isteni rendelkezésen nyugszik. Ez, amit biblikusságnak, írásszerűségnek nevezhetünk, a mi istentiszteletünk legjellegzetesebb sajátossága*.

3. *Istentiszteletünk másik alapvető sajátossága, hogy nem papi, hanem gyülekezeti istentisztelet*. Mit jelent ez? Röviden abban foglalhatom össze, hogy pap nélkül lehet, gyülekezet nélkül nem lehet istentiszteletet tartani. A római egyháznak van nyilvános és magán miséje. Az egyiket gyülekezet előtt, a másikat magánosan, gyülekezet jelenléte nélkül mutatja

be az áldozó pap Istennek. A magán mise üdv-szerző ereje tekintetében éppen olyan mise, mint a nyilvános mise, ha felszentelt pap az összes előírások betartásával végezte el. A mise érvényessége és üdv-szerző ereje szempontjából a római egyházban nem a gyülekezet, hanem a pap a fontos. Mert egyedül csak a felszentelt pap rendelkezik azzal a hatalommal, hogy az ostyát és a bort Jézus valóságos testévé és vérévé változtassa át. Pap nélkül tehát nincs mise, pap közvetítése nélkül lehetetlen a misében Jézus Krisztussal találkozni, mert nem lesz jelenvalóvá.

Egészen másképpen van nálunk. Nekünk, hogy Istenhez mehessünk, csak egyetlen közvetítőre van szükségünk: az Ur Jézus Krisztusra. Ő a mi egyetlen, örök főpapunk. Más papra, más közvetítőre nincs szükségünk. Ennek alapján *azt is mondhatom, hogy nekünk nincs papunk, azt is, hogy mi mindnyájan papok vagyunk*. Mondhatom azt is, hogy nekünk nincs papunk, mert a lekipásztor, aki az istentiszteletet vezeti, aki az igehirdetés munkáját végzi, aki a szákrámentumokat kiszolgáltatja, nem rendelkezik semmiféle olyan hatalommal, amely által az Istennel való találkozást bárki számára is biztosíthatná. Ilyen hatalma csak Jézus Krisztusnak van, aki megmondotta: „Senki sem mehet az Atyához, hanemha én általam.“ Nálunk a lekipásztor is éppen olyan, mint bármelyik hívő. Csak egy tag a gyülekezet többi tagja között, kit Isten elhívása alapján a gyülekezet választott arra, bizott meg azzal, hogy az istentiszteletet vezesse, az istentiszteleti szolgálatot ellássa. Elsősorban a jórend érdekében történik ez a választás, hogy az istentisztelet lefolyása zavartalan legyen. Másodsorban azért, mivel az istentiszteleti szolgálatok, különösképpen az igehirdetés szolgálata érdekében szükséges, hogy az, aki erre megbízást nyer, rendelkezék nemcsak bizonyos lelki adottságokkal, hanem bizonyos ismeretekkel is. Csakis ezért van az, hogy *a mi egyházunkban is egyházi engedély és felhatalmazás kell ahhoz, hogy valaki gyülekezeti istentiszteletet tarthasson*. De az egyházi megbízott e megbízatás folytán nem nyer semmiféle olyan különleges hatalmat vagy titkos erőt, ami által ő a gyülekezet többi tagja fölé és elé kerülne.

Ebből a tényből önként következik, hogy a gyülekezetnek minden konfirmált és arra képes tagja végezheti az istentiszteleti szolgálatot, ha erre felhatalmazást nyer. És szolgálata éppen olyan áldásos lehet, sőt, ha Istennek úgy tetszik, még áldásosabb, mint a felszentelt lekipásztoré. Szokásos is a mi egyházunkban, hogy szükség esetén egyháztagek is nyerjenek istentisztelet tartására felhatalmazást, pld. tanítók, diákok vagy más világi foglalkozást űzők is. Ide nyúlunk vissza az az évszázados és ma is fennálló szokás is, hogy a nagy ünnepek al-

kalmával legátusok mennek ki a gyülekezetbe istentiszteleti szolgálatok végzésére.

Ezért mondjuk, hogy *a mi egyházunkban az egyetemes papság elve az uralkodó.* Ami nemcsak azt jelenti, hogy minden református ember önmagának és családjának a papja, aki felelős érettük Isten előtt és köteles hirdetni az Igét a reája bízottaknak, hanem azt is jelenti, hogy a református gyülekezet minden egyes konfirmált, tehát önálló tagja, elvégezheti a gyülekezeti istentiszteleti szolgálatot is, ha erre megvan a képessége és a felhatalmazást megnyerte. Mindnyájunkhoz szól Péter apostol, amikor azt mondja: „Ti pedig választott nemzetiség, királyi papság, szent nemzet, megtartásra való nép vagytok, hogy hirdessétek Annak hatalmas dolgaát, aki a sötétségből az ő csodálatos világosságára hívott el titeket.” (I. Péter 2:9.) Ha egyébre nem hivatkoznánk, ez az egy szentírási hely is elég bizonyosság lenne arra, hogy nemcsak mi, hanem maga Péter is úgy tartotta, hogy a kulcsok hatalmát az Úr nemcsak neki, hanem minden tanítványnak adta, aki a hitnek ama szikláján

áll, hogy Jézus a Krisztus, az élő Istennek Fia!

Ebből az következik, hogy amilyen mértékben elveszítette nálunk a pap a maga egyedülálló jelentőségét, olyan mértékben növekedett meg a gyülekezeté és ezáltal a gyülekezet minden egyes tagjáé. Ezt mutatja az a tény, amit már említettem, hogy pap nélkül lehet istentiszteletet tartani, de gyülekezet nélkül nem. Ha csak a lelkipásztor van a templomban és rajta kívül senki, akkor az egyházi rendtartás szerint nem tarthat a lelkipásztor istentiszteletet, hanem csendes órát kell tartania. Ezért minden református ember személyes felelősséget hordoz minden templomi istentiszteletért, ahol Isten találkozóra várja az ő népét. Ha ez a találkozás elmaradt, mert Isten hiába várt népére, én is felelős vagyok, mert ha elmentem volna, már lettünk volna ketten, én és a lelkipásztor, már lett volna gyülekezet és az istentisztelet megtartható lett volna. *Istentiszteletünk másik sajátossága, hogy emberi oldalról nézve, nem a pap, hanem a gyülekezet a hordozója.* Dr. Gönczy Lajos.

(Folytatjuk.)

Egyházi pacifizmus.

Minden mozgalom egy bizonyos idő múlva szélsőséges jelszavakat termel ki. Ezek aztán arra kényszerítik a vele foglalkozó lelkeket, hogy visszamenve a mozgalom gyökerére, tisztázzák annak lényegét és gyakorlati értékét. Így vagyunk a keresztyén egységtörekvésekkel is. Ma már ott tartunk, hogy egyesek a reverzális kérdés kikapcsolásával is hajlandók meg egyezni róm. katolikus testvéreinkkel, mások pedig mindkét oldalról teljes lefegyverezést sürgetnek. Vagyis más szavakkal az egyházak közti nemes és Krisztus szellemétől vezérelt harci verseny kizárását. Keresztyén pacifizmust.

Tudvalevő dolog, hogy egyházunk még a világi pacifizmust sem helyesli. A reformátorok közismert és a védelmi háborút Isten végzéseként feltüntető álláspontjával nem akarok foglalkozni. De utalok Niebuhr Reinholds new-yorki theol. tanár nemrég megjelent röpiratára,* amely a pacifizmust — Barth álláspontját követve — egyenesen herézisnek, az egyház evangéliumi álláspontja megtagadásának minősíti. Ez szerinte elhanyagolja a szeretet és a bűn közti ellentmondást, amit csak Isten tud feloldani. Moralista keresztyénség, mely épp mint a reneszánszkor, hisz az embernek még mindig meglevő, természetes jóságában. A szeretet társadalomszabályozó elve elvitathatatlan, de a mai társadalom nem igazakból és jókból, hanem bűnös emberek konfliktusából áll, ahol

bűn elleni hatalmas ellenállást kell kifejteni. Ugyanezt az igazságot hangoztatta a napokban Haendel Vilmos debreceni rektor is a berlini tudományegyetemen tartott előadásában, mikor a pacifizmust igazságtalan és tudománytalan dolognak nevezte. S ha valaki, akkor épp a magyarság tapasztalhatta, hogy mit jelent ez a jelszó: Nem akarok többé katonát látni! Mi becsületesen leszereltünk s mikor „fegyvertelen kezünkkel” odanyújtottuk a nemzetiségeknek és a győztes nagyhatalmaknak, azok feldaraboltak minket.

De még veszedelmesebb a pacifizmus egyházi téren.

Igaz, a karácsonyi evangéliumban ott van az, hogy e földön békesség és az emberekhez jóakarát. De e szavak előtt ott áll minden igazi békesség egyetlen feltétele: Dicsőség a magasságos mennyekben Istennek! Ez pedig azt jelenti, hogy addig nincs krisztusi békesség a lelkek közt, amíg emberi érdek és tekintély akar versenyezni Istennek és az ő igéjének feltétlen uralmával. Az egyházak közti béke forrása nem lehet csak *politikai érdek*: nemzeti összefogás fajunk megmentése céljából. Nem lehet a *látható egyház* érdeke az, amit egyes egyházak és szekták tanítanak, hogy csak kizárólag az ő földi kereteik közt van üdvösség, tehát mindenkinek szent kötelessége hozzájuk csatlakozni. Nem lehet az *egyéni kényelem* testi kívánsága: Legyen már vége ennek a sok kellemetlen felekezeti harcnak,

* Why the Christian Church is not pacifist? London 1940. (Németnyelvű ismertetés után.)

hogy nyugodtan, boldogan élvezhessük a kultúra örömeit! A krisztusi béke forrása csak az előtte való feltétlen meghódolás s akaratának érvényesítésére való buzgó, emésztő törekvés lehet.

Ez pedig belső és külső harc nélkül nem lehetséges!

Itt le kell számolni a bűnös én ősi ellenmondásával s a világ hatalmas, szervezett ellenállásával. Ezért akar Krisztus előbb fegyvert, tüzet és meghasonlást bocsátani a világra békesség helyett (Máté 10:34, Lukács 12:49–51.) Ezéri látja úgy Pál apostol a keresztyén életet, mint amely az igazságnak jobb- és balfelől való fegyvereivel való küzdelemben áll. (II. Kor. 6:7.) Timotheusnak pedig azt írja: Harcold meg a hitnek szép harcát. (I. Tim. 6:12.) Mindezek azt mutatják, hogy Isten kegyelme, szeretete az Újszövetségben nem andalító zene, nem langymeleg, gőzfürdői hangulat, hanem riadó, hegyes ösztöke a munkára, csontjainkba rekesztetett égő tűz. Mennyei fegyver amit letennünk nem szabad. Sem magunkkal, sem másokkal szemben. Igaz, a neves erdélyi költő így énekel:

Csak egy öröm van e világon
S ez az öröm fegyvertelen...

De ennél sokkal hívebben fejezi ki az evangélium szellemét egyik új énekünk:

Harcoljunk János nevében,
Szent Igéje fegyverünk!

Mert az igaz keresztyén az Istennek tetsző lelkiséget nem a világtól való menekülésben, a küzdelem feladásában, hanem ennek a Mester oldala melletti folytatásában keresi és találja meg. Ő sokszor azt parancsolja: Tűrj és hallgass, mint én bírám előtt és a kereszten! De máskor ezt: Add el még felső ruhádat is és végy szablyát! (Lukács 22:36.)

A fegyver forgatása az Isten szerinti nemes harc, a Szentírás világos parancsa. Enélkül nem halad, nem épül Isten országa. A látható egyházak célja, rendeltetése nem az, hogy egymástól minél több lelket halásszanak el s földi dicsőségük, tekintélyük fényében boldogan süt-

kérezzenek, hanem az, hogy az Úrtól reájuk bízott feladatot minél hívebben betöltsék, híveik seregét minél odaadóbban gondozzák. A régi erdélyi egyházpolitika nem a felekezetek kereteinek megmerevítését, kiegyensúlyozását, hanem azok versenyképességének biztosítását akarta megteremteni. Olyan korszak Erdély történetében soha nem volt és ne is legyen! — amikor valamelyik történelmi egyház nem akart volna a többiek fölé kerekedni abban a tudatban, hogy elsősorban ő hivatott az itt élő lelkek megmentésére. Az államhatalomnak nincs és nem lehet egyéb teendője, mint vigyázzon arra, hogy ez a nemes harc a lelkek egyetemes, keresztyén érdekből kívánatos és nemzeti szempontból nélkülözhetetlen összefogását biztosítsa. De Isten őrizzen meg minket attól, hogy a törvényhozás olyan nyugalmi állapotot teremtsen, ami erőink teljes kifejtését s egymással való nemes versenyünket feleslegessé tegye!

Minket a róm. kath. egyház a vegyes házasságok újbóli megáldásával és a reverzális kéréssel arra kényszerített, hogy úgy egyházi törvényeinkben, mint lelkigondozói munkánkban ellenintézkedéseket tegyünk a hívek evangéliumi szellemi családi élete, fegyelme érdekében. Ezeket az intézkedéseket, munkákat mi nem bánjuk, nem várjuk és nem is akarjuk feladni, csak azért, hogy „fegyvertelen kezét” nyújtsunk neki. Mert mi nem vagyunk pacifisták. A mi példányképünk Athanasius, aki inkább száműzetésbe ment, minthogy a Constantin politikai érdekből sugallt khrisztológiai formuláját elfogadja. Luther, aki Melanchthont eltiltotta az augsburgi alkudozásoktól, melyeket ő az evangéliumi hit kárára akar folytatni a többségi egyház vezetőivel, Chalmers és Kuypers, akik saját egyházukkal is felveszik a harcot, hogy a hitvallás és a gyülekezeti élet megmentését biztosítsák. De viszont békére mindig hajlandók, ha ellenfeleik engednek a mindenkifölött álló igazságnak.

A harc tehát előttünk nem öncél, hanem kikerülhetetlen út az Isten dicsősége és Krisztus békessége szolgálatában. Dr. Nagy Géza.

A népi életforma válsága.

I.

A falu életét mostanában sokféle szempontból veszik vizsgálat alá. Politikai, társadalmi, szociális és kulturális kérdéseit írók, tudósok, szociológusok kutatják. Jelentőségét kétségtelenül felismerték, de mint általában mindennel, ezzel a kérdéssel is későre kezdtünk foglalkozni. Hol tartunk attól, hogy minden falunknak meglegyen a monográfiája, le legyen jegyezve nyelvkincse, s össze legyenek gyűjtve egyre

gyorsabban kallódó muzeális értékű tárgyai. Egyelőre művelődési feladatai állanak a homlokterben, de ezek sem úgy, ahogy kellene s ahogyan szükség volna rá.

A kérdésnek nem vagyok tudósa. Falusi gyermek voltam s kevés megszakítás után falusi lekipásztor lettem. A falu iránt felébredt érdeklődés korán megragadott s egyrészt az ott való élet és tapasztalatok, másrészt a faluval és kérdéseivel foglalkozó könyvek megál-

lapításai vezettek és vezetnek nevelői és lelkipásztori munkámban. Amit e cím alatt elmondandó vagyok, azt is e kettős úton szereztem.

A népi életforma válsága nem új keletű, nem magyar jelenség és nem rendellenes jelenség. Ami a magyar válság sajátosságát illeti, abban az egész történelmi magyar élet szerepet játszik. A népi életformának mai válsága nem az első és nem is az utolsó. Nyugaton akkor kezdődött el, amikor a polgárosodás a francia forradalom után megindult. Nálunk jóval később. Sok jel arra mutat, hogy a népi életforma, amely ma válságban van nálunk, a XVII. században alakult ki. Válságát viszont már a XIX. sz. közepe elindította. Hogy még ma is válságról kell és lehet beszélnünk, ezt a falunak, a népnek sajátos természete és élete magyarázza meg. A sajátos falusi, vagy népi életformát az jellemzi, hogy az életközösség jellegű. Nemcsak a benne lakó személyek egymásközötti életközössége, hanem ezen túl egy misztikus életközösség a tájjal, amelyben a falu települt, a határral, ahol fekszik, az állatokkal és az ősfoglalkozással, amely ott honos. Mindez pedig értelmét, egyensúlyát az örökkévalósággal való viszonyában találja meg. Továbbá tökéletes kultúrközösség. Életét, mozgását, erkölcsét, szokásait, különböző viszonyait, vallásosságát, sőt egész kultúráját a benne haló kollektív lelkiség határozza meg. Így válik zárt életközösségévé az ő falu azoknak, akik benne laknak. Ebben a zárt életközösségben, mint melegágyban termett az úgynevezett népi kultúra, mint a néplélek kivirágzása. Ebben az autarchikus életközösségben az egyén teljesen felolvadt a közösségben, ha részévé akart válni annak. Egyéniségének korlátokat szabott, de ugyanakkor részesítette abban a kollektív kultúrában, amelyet képviselt. A falut falusi mivoltában ezek a vonások jellemezték és részben még ezek jellemzik ma is. Ma tudjuk és értékeljük ezt a sajátos lelkiséget és kultúrát, amit ezek az ő faluközösségek képviseltek. Látjuk erejüket és gyengeségüket. Erejük volt, hogy amíg szét nem törte tatár, vagy török, addig tagjait részesíteni tudta az életharchoz szükséges kultúrában. Gyengesége az volt, hogy sok káros és rossz elemet is megtűrt magában, amelyek az egyén s így a közösség fejlődésére kedvezőtlen befolyást gyakoroltak. Gondoljunk a babonák tömkelegére, az egymás között való házasság, egészségtelen öltözködés és célszerűtlen táplálkozás szokásaira. Ezek káros voltáról hiába győződött meg az egyén, ellene tenni nem volt bátorsága. En még emlékszem, hogy hagyományos ebédünk helyett azért nem ettünk téli időben főtt ebédet, apám sürgetése dacára, mert megszólalt volna a faluban a házunkat. Gyengeségének számítom azt is, hogy a falu lelkipásztorai, hajdan gyakran tiszteletes és tudós papjai, tanítói a legkisebb

eredmény nélkül töltötték egy életet egy-egy kis faluban. A falu ezeket a tiszteletes és tudós papokat fogadta be legkevésbé. Mert aki be akart jutni a falu zárt életközösségébe, annak azt a sorsot és életformát kellett vállalnia, amelyben a falu élt. Ezért történt meg az idegen megszállás alatt, hogy a közös sors és külső támadások hatására megnyílt a falusi papok és tanítók előtt az életközösség zárt ajtaja — sokszor még így is nehezen — s a falu papja annyi század után csakugyan lélek szerint is egybe tudott forrni a falujával. Volt is áldás a szolgálatán. A falu és nép életének ezt a fázisát én az ösztönösség fázisának szeretem nevezni. Nem kérdés itt, hogy mi a magyarság, miért beszélünk, szórakozunk, dalolunk, építünk, diszítünk úgy, ahogy, de másképpen nem lehet tenni semmit, mint ahogyan tesznek.

Ez az életforma primitív, sok vonatkozásban, de pátriárkális, kiegyensúlyozott, s a maga szempontjából jól megalapozott. Megvan a világa, világnézete, filozófiája, bölcsessége, értelme és célja. Sok-sok öröm, meglegedés és emberi boldogság forrása. Idillikus is sok költőiséggel. De akármilyen kicsi és szűk körben létezik, csak a falu határáig tart, a másik faluban látszólag bár minden ugyanaz is mégis minden egészen más, még az emberek is. Ez a magyarázata annak, hogy a mult század végének romantikus volt a falu szemlélete. Milyen is lehetett volna, hiszen sárban és kunyhóban, rongyokban és kietlen tájban meglegedett, biztos tekintetű emberekkel találkoztak. A keservet nem látták meg az akkori falukutatók, mert azt a falu is szereti el leplezni, Csak, amikor megindult az Amerika felé való özönlés, amikor forogni kezdett némely falu, figyeltünk fel a bajokra, de akkor se azért, hogy megfelelő segítséget vigyünk, hanem azért, hogy a bajoknak bűnbakot keressünk. Találtunk is. A falu tejjel és mézzel folyt társadalmunk szemléletében egészen mostanáig, amikor miniszterelnöki kijelentésből is meghallhattuk, hogy ez romantika volt.

II.

Ez a zárt, autarchikus életközösség a mult század polgárisodási és civilizációs, átalakulása, utak, vasutak, gyárak keletkezése, a termelés mechanizálódása és sok más szellemi hatás ostroma következtében megbomlott. Nincs is ezen semmi csodálkozni és bánkódni való. Az élet fejlődik és ami ennek ellene áll, azt ellöki maga elől. A baj csak ott volt, hogy az a szellemi és társadalmi átalakulás, amelybe a magyar falu belekerült, nem volt szellemében, kultúrájában és lelkében olyan, amelyet a megbomlott egyensúlyú, hagyományaitól tova induló falu természetes továbbfejlődésének megfelelt volna. A falu elhagyta hagyományos kollektív kultúráját, de helyette nem találta meg azt az utat,

amelyen megbomlott élete egy magasabb társadalmi és kulturális fokon, most már a nemzet kulturális értékeivel új szintézist alkothatott volna. Ennek egyfelől az volt az oka, hogy nem ismerte fel a nemzet a falu életének ezt a bekövetkezett válságát s nem nyúlt a hóna alá; az új fejlődés felé indult falu a maga haladási vágyában pedig nemzeti izlés és öntudat nélkül mindent elfogadott, ami a szemébe ötlött. Természetes, hogy a zsidó és azon túl is idegen szellemiségű és vele szemben idegen magatartású város jelentette számára az élet magasabb és mindenestől fogva értékesebb formáját s megindult egy olyan folyamat, amely napjainkban is tart: a falu városba költözött rétege ott idegenül és gyökértelenül, sokáig kiuzsorázva és elhagyatottan vergődött a proletár sors útvesztőin. Az otthon maradt réteg pedig elveszítve régi egyensúlyát, életbiztonságát, műveltségét, szellemileg, lelkileg, de anyagilag is, lerongyolódott és elnyomorodott. Ne csaljon meg senkit az a látszat, hogy van falvainknak egy átlag huszonöt százalékos gazda (paraszt, gazda, kisgazda) rétege, amely aránylag jó módban él és értelmes, politikailag használhatóvá vált s mindenkor megbízható támasza tudott maradni a nemzeti gondolatnak. Ennek a rétegnek sincsen olyan nemzeti hivatás látása és kultúrája, amilyenre szüksége volna. Valóban támasza és vezető rétege a falu közigazgatási, egyesületi és egyházi életének, de mi falusi vezetők tudjuk, hogy mennyi baja, bűne, gyarlósága van ennek a rétegnek is. Ez az, amely a születés korlátozást eltanulta a középrétegtől, lemásolja a városvégi iromba házat, de nem lakik benne, gazdálkodik, de lényegében nem ért a gazdálkodáshoz s csak a legújabb időkben igyekszik némi szakismeretet szerezni hagyományos tudása mellé. Történelmi érzéke, nemzeti izlése szinte a nullával mondható egyenlőnek s fogalma sincs arról, hogy milyen drága értékeket hullatott el ősi kultúrája megtagadásával s cserélte fel azokat civilizációs javakkal és városi hulladékkal.

De kérdem, ki ebben a hibás? Semmiképpen nem ő, hanem az a közép társadalom, amely maga is lényegében ezt az útat tette meg. Hogy miért? Ne firtassuk ezt most, hanem egyszerűen mondjuk ki, hogy a magyar társadalom és nemzeti fejlődés a történelmi kényszer és megpróbáltatások hatása alatt nem tudta kifejteni úgy, ahogy kellett volna nemzeti adottságait. A török hódoltság, az utána következett elnyomatás, a magyarság számbeli lefogyása, majd a szabadságharc kudarca, mind-mind közrejátszottak abban, hogy 1867 után a magyar szellem és erő nem tudott versenyképes lenni se a belső idegen erőkkel, se pedig a nyugatról jövő áramlatokkal. Azt se szabad elfelejtenünk, hogy a magyarság legjobb erőit magának az állam közigazgatásának és kormányzásának a

roppant feladataira kellett felhasználnia. A társadalmi erő kifejtésre, a közműveltség kibontakoztatására, a társadalmi rétegek nevelésére nem maradt se idő, se pénz, hiszen egész iskolahálózatunk csak a múlt század utolsó negyedétől kezdett kiépülni.

Népünk lelki, szellemi és társadalmi széthullását még az a körülmény is előmozdította, hogy olyan korra esett a népélet kereteinek a megbomlása, amikor tehát se a nemzeti réteg öntudata nem volt kialakulva és felkészülve a népi réteg céltudatos nevelésére és a nemzeti társadalomba való bevezetésére. Maga se tudta értékelni a népi kultúra elporladásának az óriási veszedelmét a nemzet szellemi fejlődésére s a néppel szemben annak a rétegnek az álláspontját vallotta, amely idegen népiségből jöve át hozzánk, természetesen semmi sorsközösséget nem érzett és nem vállalt a nemzet gyökerét alkotó magyar néppel. Lenézte és nem értékelte annak hagyományos kultúráját, műveletlennek és elmaradottnak nézte és nem érzett iránta felelősséget. Természetes, hogy amikor a falusi népréteg ezt látta, hogy őt éppen eredeti mivoltában nézik le, igyekezett a leggyorsabban áthasonulni külső formájában is és kultúrájában is.

Csak most látjuk, hogy ennek a fejlődésnek mennyire más irányt kellett volna vennie. Most tudjuk értékelni az egyetemes nemzet szempontjából azoknak az értékeknek a jelentőségét, amelyet közös néven népi értékeknek nevezünk. Most látjuk, hogy mekkora lett a szakadék a nemzet iskolázott és csak elemi iskolát végzett rétege között szellemben, művelődésben egyaránt. Milyen későre tanultuk meg, vagy jöttünk rá, hogy a népi réteg nem műveletlen azért, mert darócot visel, vagy nem járt középiskolában. Az intellektualizmus hanyatlása segített rá arra, hogy igenis kerek egész, kiegyensúlyozott és életes műveltségnek ismerjük fel azt a hagyományos népi műveltséget és életformát, amelyet népünk nagy tömege már elhagyott. A tőlünk keletebbre és délre lakó népek, így elsősorban a románok is, sokkal szerencsésebbek voltak. Náluk a népi életkeretek csak napjainkban kezdenek töredezni, tehát akkor, amikor az ősi, kollektív életstílust minden közbevetés nélkül közvetlenül válthatja fel a nemzeti kollektív életstílus. Idejük volt arra, hogy középosztályukat népi elemekből frissítsék föl és szélesítsék ki. Nálunk itt is baj volt, mert középrétegünk kialakulása egyrészt az idegen városi elemből, másrészt a néptől mindig távolélő arisztokráciából duzzadt fel. Mindkettő már eleve idegen volt a népi rétegtől. Ami a kettő ötvözetéből született: a gentry típus pedig talán még messzebb került a néptől, mint alkotó elemei külön-külön. A szászok erdélyi példája már egészen más tanulságot mutat. Náluk a két réteg megtalálta a szerves kiegyen-

lítőds útját s a szász falu civilizációja úgy következett be, e múlt század 70-es éveitől kezdve, hogy a népi kultúra elemeit se hullatta el, de középrétege át tudta adni a nemzeti műveltséget s megtelítőddt maga is a kellő népi szellemmel.

A való helyzethez még egy igen lényeges vonást kell rajzolnom. Minden társadalom szét-hullása, így a népé is, velejár annak atomizálódásával. A társadalom egyéneire hull szét és egyre eltávolodik közösségi feladataitól. Kedvezett ennek a folyamatnak az egyidőben virágzó individuálista életszemlélet is. Ez az oka annak, hogy ma, a közösségi életszemlélet idején is töretlenül gáncsolja a nemzetet nagy feladatai betöltésében és óriási szükségéi előteremtésében az önző, semmire és senkire tekintettel nem levő, semmivel, csak a lélek erejével, az öntudat és akarat elszántságával a nemzeti közösség mélyseges átérzésével megfékezhető egyéni önzés és törtetés.

III.

De kérdezheti ezek után az olvasó, hogy ha ez így, vagy ilyen formán igaz, hol voltak az elemi iskolák, hol voltak az egyházak és hol voltak azok a művelődési mozgalmak, amelyekről maga is hallott: népkönyvtárak stb. Vegyük sorjába. Az elemi iskolákról azt kell tudnunk, hogy azokkal szemben mindig fennállott az a követelmény, hogy az életre nézzenek. Sajnos éppen az intellektualizmus miatt erre nem voltak képesek. De a népről lévén szó, tudnunk kell, hogy mindaddig, amíg a szellemi öntevékenységnek egy bizonyos fokára el nem juttattuk, addig ő sajátos élethelyzetéhez szükséges műveltségét nem intellektuális úton, illetve nem az írott betű útján szerzi, hanem az élete egyéb adottságain keresztül. Különb is, nézetem szerint, az elemi iskola csak a legszükségesebb szellemi feltételekhez juttatta hozzá a növendékeit. Mire a gyerekből felerdült ifjú lett, egyéniség, addigra nem maradt más az elemi iskolai tudományból, mint az ösztövé írni-olvasni és számolni tudás. Tudjuk, hogy most már népiskoláink vannak, azzal az igyekezettel, hogy sokkal inkább figyelembe veszik tanulók életkörülményeit, hazulról hozott lelki, szellemi készségét. De az igazat megvallva, ettől se lehet várni semmiképpen a kiálló társadalmi, művelődési és nemzeti hiányok megoldását. Azt az iskola sohse tudta és sohasem is tudja megadni nemcsak elemi, hanem magasabb fokon se. Az iskola csak készséget és bizonyos irányt szab és szellemi feltételeket teremt egy bizonyos későbbi művelődés számára. Az elemi iskola ideje azonban túlságosan messze esik attól a kortól, amikor az ifjúban jelentkezni kezd a szellemi érdeklődés. Még a nyolcosztályos népiskola utolsó vizsgája és e kor között 3—4 esztendő telik el, tapasztalat szerint az is-

kola elvégzése után következő csömörérzés, vagy telítettségi érzéssel s csak azután kezd az ifjú igazán érdeklődni a nagy kérdések után. Ekkor azonban már legénysorban van a falusi ifjú és nincs módjában szellemi hiányérzete kielégítésére. Az is megtörténhetik, és ez a gyakoribb eset, hogy ez a hiányérzet csak a katonasorban ébred fel s rendszerint kielégítetlen marad. Én, ha rajtam állna, a hatosztályos elemi, vagy a nyolcosztályos népiskolát úgy szervezném meg falun, lehet, hogy az iparosmunkás ifjúság számára is, hogy egy I—VI. osztályos tagozatra és egy VII—VIII. tagozatra osztanám fel. Ez utóbbit azonban 17—18 éves ifjak számára tanfolyam formájában rendezném meg. Ennek a tanfolyamnak olyan programot állítanék be, amely egészen hasonlítana a mai népiskolák programjához s azt a célt tűzném eléjük, hogy az ifjakat a felnőtt kor határán ismertessék meg az élet és a nemzet nagy kérdéseivel, tárják fel előttük a nemzet igazi értékeit s vezessék rá az ifjakat az önálló helyzetükben is megvalósítható lelki és szellemi önnevelésre. Ez hiányzik a mi fiainkból. Ezért van nagy szükség népiskolákra és tanfolyamokra. Ha ez így valósulna meg, akkor a népiskola tovább tudná vinni az ifjúság elitjét s igazi szellemi és kultúrközpontjává válnék a tájnak. A mostani nyolcosztályos népiskola szép és jó gondolat volt, de nem számolt azzal, hogy a VII—VIII. osztályos falusi gyermek se gazdasági szakismeretekre, se önálló szellemi művelődésre nem alkalmas. Szakismereteit, még ha azokat alaposan is megkapja otthon, nem tudja érvényesíteni, mert nem engedi az apja. Szellemi fejlettsége pedig ebben a korban nem alkalmas arra még, hogy a nemzet és az emberi élet nagy kérdéseit megfoghatná. Nagyon félek, hogy a VII—VIII. osztályos már részben hallott és ismert anyag ismétlésévé válik és így ellaposodik.

Az egyházak munkájával kapcsolatban egészen közvetlen kapcsolatok alapján azt kell mondanom, hogy gondoljuk csak végig, hogy az elmúlt utolsó száz esztendő alatt mennyi idegen vallás, hit és lelki élet ellenes áramlat zúdult be nyugatról és áramlott be itthon is a gyülekezet szentélyébe. A francia forradalom késő hajtásaként jelentkezett liberális politika és szabadság eszme már magában egy vallásos álpótlékként jelentkezett. A nyomában fellépő felvilágosult racionalizmus pedig olyan mérhetetlen pusztítást végzett, hogy azt alig lehet még ma is felmérni. De mit szólunk a marxizmus és szociáldemokrácia és a kommunizmus egyenesen istentelen és istenellenes szellemi hatásaihoz? Ha pedig valaki azt mondaná, hogy jó-jó, de hiszen ezekről feltételezni is alig lehet, hogy befolyással lettek volna népi rétegek lelki fejlődésére, annak azt kell mondanom, hogy együgyű tévedésben leledzik. Az igazság csak

az, hogy ezek az áramlatok sohase a maguk idejében romboltak a faluban, hanem mindig jóval később. Nekem, aki 1928-ban kezdtem meg lelkipásztori szolgálatomat, ettől az időtől kellett küzdenem a mult században már rég elvirágzott racionalizmussal, amely ma is ott fagyaszt a falusi társadalmunkban. Feltehető tehát, hogy egészen töretlenül érvényesül még ma is az evangéliumi és hitvallásos egyházi és keresztyén élet újjászületésének a korszakában.

Ne csodálkozzék azon tehát senki, hogyha a fennebb ismertetett szellemi és társadalmi elferdülést az egyházak se tudták egyetemesen helyes irányba terelni. Még évekkel ezelőtt is hallottam olyan kántortanítóról, aki a legkomolyabb igehirdetés, igazi bizonyágtétel alatt, fenn az orgona mellett, az ifjúság fülehallatára, meggyőződésképpen ilyeneket suttogott: marhaság, számárság; újságot olvasott, s ha a predikáció kissé hosszúra nyúlt, kilépett a toronyba és elszívott egy cigarettát. Nem bűnül rovom fel neki. Az ige hirdetői is megcselekedték még nem is sokkal ezelőtt, hogy léleképítő Krisztusról bizonyágot tevő és hitetébresztő igehirdetés helyett az okos gazdálkodásról, a mély szántásról s hasonló hasznos dolgokról beszéltek a hiveknek. A mult század szellemi áramlatai az egyházat se hagyták érintetlenül s amikor a huszadik század elején megindult világszerte az evangéliumi megújulás, az csak lépésről-lépésre tudta áthatni az egyházat s tudta azt igazi hivatásának a szolgálatára mozgósítani annak a munkáit. Az egyházak tehát maguk is csak az utolsó húsz-huszonöt esztendő alatt lettek igazi harcosai az Isten ügyének, a személyes, élő hit fellobbanásának, amely egyedüli és leg-hatalmasabb eszköze minden társadalmi, építő, szellemi és nemzeti életnek. Igenis az egyházakban folyt az utóbbi évtizedekben az igazi nemzet-építő tevékenység. Ott ébredt fel a nemzeti felelősség, onnan látszottak meg közösségi életünk hibái, bűnei és mulasztásai, ott folyt a nemzet gyökerzetének az ápolása s ott folyt a leghatékonyabb küzdelem is a nemzet lelket bomlasztó káros, sőt mérgező behatások ellen. Bármennyire is tehát sötétnek látszik a való helyzet, amit a faluban élve, feltártam e népi életforma válságával kapcsolatban, mégis azt kell mondanom, hogy a kibontakozás érdekében igenis áll a harc és folyik a munka. Segítséget és támogatást kérünk, hogy harcunk hatékonyabb és eredményesebb legyen, de figyelmet is kérünk, amikor megszólalunk, kik egész szolgálatunkkal a való életben állunk s nem a kutató tudomány, hanem a tapasztalat és megfigyelés igazságait akarjuk a nemzet felelős lelkiismerete elé vinni, hogy mindenkit felrázzon álmából s mozgósítsuk az egész nemzeti társadalmat olyan egzisztenciális nemzeti feladat megoldására, amelyet csak olyan társadalomban lehet megoldani, amelyben egyre többen látják a célt, mindenki a helyén van és mindenki felelősséggel és egész lélekkel vállalja a nemzet szellemi és lelki reorganizálódásának a szolgálatát. *Pállfy Károly.*

IRODALOM

Reök Iván: A sebész találkozik Istennel.

Evangéliumi Könyvkereskedés, Budapest.

Kételkedő kíváncsisággal veszi az ember kezébe, már a cím után is, ami azután, hogy egyet fordítunk a könyv lapjai között, egészen gyanakvássá fokozódik. Hogyis ne, mikor a harmadik lapon azt olvassuk, hogy a szerző annak idején, mint szigorló orvos, büszkén jelentette ki: „hogya valaki meglátja, hogy idősebb koromban templomjáró leszek, vagy Bibliát veszek a kezembe, nyugodt lélekkel gondnokság alá helyezhet, mert ez a jellem- és egyéniségváltozás csak elmebaj lehet”. Súlyos szavak, mégha valaki ezelőtt harminc évvel mondotta is, de mert az előző hivatástudatról és felelősségérzésről beszél s mert már az első előadás a dolgok célját és értelmét igyekszik keresni, a vágyakozó és kereső lélek mégis hozzá fog a könyv olvasásához, sőt az is megesik vele, hogy heteken keresztül nem tudja letenni, hanem minduntalan ismételi egy-egy fejezetet. Ez egyébként eléggé magától értetődő, ha az előadásokban felszínre vetett kérdések jelentőségét és az emberi élettel való kapcsolatát tekintjük.

Mindjárt az első előadásban — amely egyszersmind a könyvnek is a címe —, megállapítja a szerző, hogy a fent is idézett ifjúkori felfogása nem tapasztalati meggyőződésből folyó kijelentés, hanem hamis dogmákra épült *hit*, és pedig az anyagelvűségben gyökerező hit. Azonban az élet, mert egyébként látnivágyó és gondolkodó ember a szerzőnk, amiről előadása is, az azokból kitetsző széleskörű ismeretanyag és a kérdések feltevése egyaránt bizonyágot szolgáltatnak, az élet lassanként rádöbbsentette, hogy amiben hitt, nem az igazság volt, hanem csak — mondhatjuk bátran, hogy — divatos feltevés. A mindennapi életgyakorlatban, mint orvos, kénytelen volt felfedezni az *egyéniiséget* s ezen keresztül a *lelket*. Majd az emberi méltóságot ismeri fel és ráeszmél a *választás lehetőségére*. S mikor mindezen elgondolkozott, akkor találkozott a *célszerűséggel*. Mint az élettani folyamatok megfigyelője, meglátja az *immanens faktort*, aki az életet élleti. Ennek a bennrejlő tényezőnek természetfeletti ismertetőjelei vannak s „céltudatosan végzi azt a folyamatot, amelyet életnek nevezünk.” Ez által „új perspektíva nyílt meg előtte”, mert találkozott a *jósággal*, találkozott *Istennel*.

Az embert belső kényszer hajtja előre, „ez a belső szükségérzet Isten felé mutat.” Leküzdhetetlen sovárgás indítja el az embert az istenkeresés útjára. A korszellem azonban akadályokat gördít a kereső lélek útjába. Ha az értelem elhárítja ezeket az akadályokat, akkor „megtalálhatja Istent.” Az Istennel való találkozás azonban egyszersmind: ítélet, s amikor az ember az ítélet előtt összeroskad, akkor „akad mégis Valaki, akinek lelke ragyogás és jósággal van tele, egy megbocsájtó arc tűnik fel előtte: Krisztus, akiben valóban megtalálta Istent magát.”

Különbösen érdekesek azon fejtegetései, melyekben a Bibliát, mint ismeretforrást és új nézőpontok foglalatát mutatja be. Az egyetlen helyes világszemlélet csak azokból az ismeretekből szövdhető, amelyeket a

Biblia már réges-régen kinyilatkoztatott, mert az élet, a dolgok, a jelenségek értékelésében a tudomány sem foglalhat el más álláspontot és a tudományos megismerésnek sincsen más értékelési lehetősége, mint amiket Isten kijelentett s amiről a Biblia maga tesz bizonyosságot. A könyv 18 rövidebb-hosszabb előadást foglal magában, amelyeket szerzőnk gyorsirói feljegyzések nyomán bocsátott közre. Ha egyik-másik előadásban nem is látjuk eléggé határozottnak a felvetett kérdések megvilágosítását és megoldási kísérleteket, azonban hitünk öntudatosítására s kiváltképpen a hit és tudás egyensúlyozottságának kiépítésére igen értékes szolgálatot végzett szerzőnk munkájával. *Dr. My. My.*

Ablonczy Dániel: Így szól az Isten.

Gyakorlati írásmagyarázat Ámos próféta könyvéhez.

(A sárospataki főiskola kiadványai. III. Dolgozatok a gyakorlati theologiai tudományok köréből. Sárospatak—Budapest. 1943. 120 oldal. Ára 5 pengő. Kapható a szerzőnél Bp. VIII. Rákóczi-út 29., III. 10.)

Az anyaszentegyház legelső munkája a gyakorlati igehirdetés, aminek nélkülözhetetlen előfeltétele a tudományos és gyakorlati írásmagyarázás. Minél több bibliai könyvről szóló írásmagyarázat van azok kezében, akik az igehirdetés nagy és szent munkáját végzik, annál biztosabb az igehirdetés tisztasága, Isten tiszta és elegyítetlen Igéjéhez való igazodása. Ablonczy könyve ismét közelebb vitt egy lépéssel ahhoz, hogy valamikor minden bibliai könyvnek legyen olyan magyarázata, amit a gyakorlati igehirdetés munkájában felhasználhatnak igehirdetőink és nem hivatalos írásmagyarázóink is.

Munkáján kettős beosztás vonul végig. Egyfelől tudományos szövegmagyarázatot ad, másfelől gyakorlati szempontokra utal, amiket minden további nélkül felhasználhat az igehirdető. Ezekben a gyakorlati magyarázatokban, amelyek párhuzamosan haladnak a könyvben a tudományos magyarázatokkal, egészen részletes és aprólékos utalásokat találunk a mindennapi élet konkrét eseteire. Egészen közel jön a mindennapi élethez és annak kérdéseit igyekszik az Ige mérlegén megválaszolni. A tudományos és gyakorlati szempontnak ez éles különválasztása és párhuzamos beállítása érdekesen új módszer theologiai irodalmunkban és annak sajátos gazdagodását jelenti.

Előszavában kifejti, hogy az ember Isten Igéjével nem rendelkezik. Ezért tárgyát csak nagy alázatossággal kezelheti. Az írásmagyarázó nem végez végleges munkát, az ő munkája csak emberi „fáradozás” azon, hogy az Ige minél inkább valósággá váljék az olvasó számára. Ezért munkája valóban fáradtságos és küzdelmes tusakodás azért, hogy rajta keresztül megörvénjék a legnagyobb csoda, az igehirdetés nagy és szent csodája: valóban Isten szóljon a gyarló emberi beszédén keresztül az Ige hallgatóihoz. A könyv elolvasása után úgy érezzük, hogy a szerző fáradozása nem volt hiábavaló. Valóban megalázza magát Isten hatalmas keze alatt és hűséges tolmácsa Isten beszédének.

Bevezetésében rámutat arra, hogy az igazi próféta Istennek nem hivatalos, hanem hivatásos szolgálja. Nem mestersége a próféta, hanem egyetlen életút, amely-

ről nincs letérés. Elhívása Isten megbízásán alapszik, ami elől emberi elhatározás alapján kitérni nem lehet. Ez látszik Ámos próféta életén és magatartásán. Istennek különös csodája mutatkozik meg személyén is. A hallgató, csendes pásztor tűzes lelkű és ajkú prédikátorrá változik Isten Lelkének érintésére és tántoríthatatlanul hirdeti az egy szükséges dolgot: Térjetek meg. Ez a mondat szabja meg próféciájának egész irányát, amiből soha nem alkuzik le semmit.

A továbbiakban a könyv nyolc részre osztja Ámos próféciáját. Ez a nyolc rész a következő címeket viseli: Így szól Isten; Népek az istenítélet viharában; Csak titeket választottalak; Egyetlen megoldás: Isten; Isten kikerülhetetlen; Látások; Minden bűnömből külön osztott fontál; Hajnal a romok felett. Ezek a fejezetek versről-versre taglalva mutatják be Ámos próféciáját. Kiténik ezekből, hogy az igazi prófécia ma is az, amelyben Isten tulajdon szava szólal meg, mert Isten nélkül minden hiábavaló az ember életében. Isten szava azonban elsősorban ítélet a világ számára és Isten érvényt is szerez ítéletének nemcsak az egyesek, hanem a népek életében is. Isten nem alkuzik, akit elhív, attól teljes hűséget és odaadást kíván a megpróbáltatások között is. De az ítélet csak a mező nem térő bűnös számára végleges, az összetört és bűnbánó szívek romjain új világot épít.

A könyv stílusa világos, eleven, szemléletes. Belső felépítése próféciához méltó lelkesedéssel és belső tűzzel teljes, bátor bizonyosságtétel. Elolvasása és állandó használata mindenki számára igazi lelki gazdagodást jelent. *Nagy Zoltán.*

„Református Hírszekegy” címen jelenik meg dr. Victor János budapesti lelkipásztor könyve szeptember hó folyamán a Traktátus Vállalat kiadásában. A kb. 400 oldalas könyv bolti ára 10 pengő lesz. Aki szeptember 1-ig előjegyzését a kiadóhivatal címére megküldi és árát egyidejűleg befizeti a Traktátus Sorozat 1729. számú csekkszámára, az 8 pengős áron kaphatja meg.

A „Református Hírszekegy” egyházi irodalmunk egyik legújabb és legértékesebb terméke. A szerző mély hittel, világos látással a mai kor emberének nyelvével fejt ki a református keresztyén hit tartalmát és igazságait. Modern dogmatika ez, amelyet azonban nemcsak a lekipásztorok használnak, hanem éppen egyházunk világi vezetői, presbiterei és hívei számára nagy nyereség, mert a református keresztyénség nagy igazságait ilyen hozzáférhető és megérthető módon eddig még senki sem tárgyalta református irodalmunkban.

Előjegyzés és megrendelés a kiadóhivatal címen: Traktátus Kiadóhivatal, Budapest, XI. Lágymányosi-u. 21/a.

László Dezső: IGE — HIT — EGYHÁZ

clmü legújabb könyve, amely a református vallás legdöntőbb sajátságait és értékeit igyekszik fölmutatni, 4 pengőért kapható az Ifjú Erdély kiadóhivatalában, Kolozsvár, Hitler-tér 13. sz.

Felelős szerkesztő és kiadó: LÁSZLÓ DEZSŐ.
Postatakarékpénztári csekkszámla száma: 72.276.

Nyomatott a Jordáky-nyomdában Kolozsvár, Hitler-tér 13.
Felelős vezető: Jordáky Lajos.